

عوامل مؤثر بر انتخاب و رضایت‌مندی از ادامه‌ی تحصیل در رشته‌ی داروسازی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز

عبدالحسین شکورنیا: عضو هیأت علمی، گروه ایمنی شناسی، دانشکده‌ی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران

مسعود علی کریمی*: عضو هیأت علمی، گروه فارماسیوتیکس، دانشکده‌ی داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران

چکیده: شناسایی عوامل مؤثر بر انتخاب رشته‌ی تحصیلی می‌تواند گام مهمی در جهت فراهم نمودن زمینه‌ی رشد و موفقیت دانشجویان باشد. مطالعه‌ی حاضر با هدف تعیین عوامل مؤثر بر انتخاب رشته‌ی داروسازی و رضایت‌مندی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز انجام شد. این پژوهش یک مطالعه‌ی توصیفی مقطعی بود که در نیمسال دوم تحصیلی ۱۳۹۲ روی کلیه‌ی دانشجویان دانشکده‌ی داروسازی (۲۴۷ نفر) انجام گرفت. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای بود که بعد از تعیین روایی و پایایی مورد استفاده قرار گرفت. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استفاده از آزمون t ، ANOVA و همبستگی اسپیرمن تحلیل شد. نتایج مطالعه نشان داد مهم‌ترین عوامل مؤثر در انتخاب رشته‌ی داروسازی "میزان درآمد و آینده‌ی مناسب شغلی" و "توانایی علمی و استعداد فردی" به ترتیب با میانگین ۴/۱۹ و ۴/۰۸؛ و کم‌اهمیت‌ترین عوامل "تشویق دوستان و آشنایان" و "موقعیت اجتماعی" به ترتیب با میانگین ۳/۳۳ و ۳/۷۳ بودند. دانشجویان با میانگین ۴/۰۶ در پاسخ به این سؤال که "در صورت شرکت مجدد در کنکور، دوباره این رشته را انتخاب می‌کنید" علاقه‌مندی و رضایت خود را از تحصیل در رشته‌ی داروسازی اعلام نموده بودند. نتایج مطالعه حاکی از آن بود که عوامل اقتصادی و بازار کار بیشترین تأثیر را بر انتخاب رشته‌ی داروسازی در دانشجویان مورد بررسی داشت. این نوع گرایش به رشته‌ی داروسازی می‌تواند تأثیرات منفی بر آینده‌ی شغلی فارغ‌التحصیلان داشته باشد.

واژگان کلیدی: انتخاب رشته داروسازی، دانشجویان داروسازی، رضایت‌مندی تحصیلی، امنیت شغلی، اهواز.

*نویسنده‌ی مسؤؤل: عضو هیأت علمی، گروه فارماسیوتیکس، دانشکده‌ی داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

(Email: mmkarami@yahoo.com)

مقدمه

انگیزه به عنوان مجموعه عواملی تعریف می‌شود که انسان را به فعالیت و حرکت وا می‌دارد و به سوی یک هدف مشخص رهنمون می‌سازد. انسان‌ها در انجام کارهای خود از جمله تحصیل و یادگیری انگیزه‌های متفاوتی دارند و در همین راستا افراد با انگیزه‌های گوناگونی که متأثر از عواملی چون مقبولیت اجتماعی، علائق فردی، نیازهای رشد و فیزیولوژیک می‌باشد، رشته‌ی تحصیلی خود را انتخاب کرده و وارد دانشگاه می‌شوند (علیزاده و همکاران، ۲۰۱۳، پیروی و همکاران ۲۰۱۲). آنچه در طی تحصیل در دانشگاه می‌تواند ارزیابی فرد از رشته تحصیلی را شکل دهد و در پی آن رضایت تحصیلی وی را تحت تأثیر قرار دهد، عواملی است که از آغاز و پیش از ورود به دانشگاه، انتخاب رشته‌ی دانشجوی را جهت داده‌است. در خصوص عوامل مؤثر بر انتخاب رشته‌ی دانشگاهی تاکنون تحقیقات متعددی در داخل و خارج کشور انجام شده‌است که هر کدام یک یا چند عامل را به عنوان عوامل مؤثر در انتخاب رشته‌ی افراد مشخص کرده‌اند. البته شرایط اجتماعی و اقتصادی هر جامعه می‌تواند وزن متفاوتی به عوامل مختلف بدهد و سهم انتخاب و علاقه فرد را در انتخاب رشته کم و یا زیاد کند (ربانی و همکاران ۲۰۱۱). بررسی نتایج تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که آینده شغلی، ترجیحات خانوادگی، زمینه‌های اقتصادی-اجتماعی و علائق شخصی فرد دواطلب مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر انتخاب رشته به شمار می‌رود (معمار پور و همکاران ۲۰۱۳، کشیشیان و همکاران ۲۰۱۰). مسأله‌ی مهمی که در انتخاب رشته دانشجویان اهمیت داشته و باید در آموزش عالی مدنظر قرارگیرد رضایت تحصیلی دانشجویان می‌باشد. رضایت دانشجویان می‌تواند شاخص خوبی برای بررسی میزان پذیرش آنان از محیط آموزشی و شرایط موجود بوده و باورهای آنان را در خصوص رشته‌ی تحصیلی و امکانات آموزشی دانشگاه بسنجد (چو و همکاران ۲۰۰۵). تأمین رضایت‌مندی دانشجویان از عوامل رشد و ارتقای مراکز آموزشی است. بررسی میزان رضایت از تحصیل می‌تواند پایه‌ای برای راهنمایی دانشجویان و شاخصی برای بهبود عملکردها بوده و میزان موفقیت دانشگاه را نشان دهد. با توجه به اینکه دانشجویان از ارکان اصلی دانشگاه می‌باشند توجه به دیدگاه‌ها و انتظارات آنان می‌تواند به عنوان یک ابزار قابل قبول در جهت ارزیابی کیفیت مراکز آموزشی در نظر گرفته شود (دهقانی و همکاران ۲۰۱۴).

عوامل متعددی در رضایت‌مندی تحصیلی تأثیرگذارند که برخی فردی و برخی دیگر محیطی هستند. برخی از پژوهشگران نشان داده‌اند فرهنگ و جو مؤسسه‌ی آموزشی از عوامل محیطی است که می‌تواند روی رضایت از تحصیل اثر بگذارد (انصاری ۲۰۰۶). علاوه بر این، کل برنامه‌ی آموزشی، تیم آموزش‌دهنده، سیستم مدیریت دانشگاه، محتوای دوره، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزیابی از جمله عواملی هستند که رضایت دانشجویان را تحت الشعاع قرار می‌دهند (عبدی و همکاران ۲۰۰۹). همچنین در این ارتباط به ویژگی‌های فردی نظیر اهداف و انتظارات دانشجو، پایه و مقطع تحصیلی و به ویژه رشته تحصیلی که می‌تواند در ایجاد رضایت‌مندی تحصیلی دانشجو نقش مهمی داشته‌باشد، باید اشاره کرد (انصاری ۲۰۰۴). علی‌رغم اهمیت رضایت از تحصیل در دانشجویان، مطالعات محدودی در ایران در رابطه با رضایت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی انجام گرفته‌است؛ از جمله در مطالعه‌ی تاج کی و همکاران به نقش عواملی چون داشتن فرصت‌های شغلی و کسب موقعیت اجتماعی در انتخاب رشته‌ی داروسازی اشاره شده است (تاج کی و همکاران ۲۰۰۹). نتایج تحقیقات دیگری که در این زمینه انجام گرفته‌است، نشان‌دهنده‌ی نگرش نسبتاً خوب دانشجویان داروسازی به رشته تحصیلی خود بوده‌است که عواملی چون منزلت اجتماعی مناسب و انگیزه‌های معنوی بر آن مؤثر بوده است (مصطفوی و همکاران ۲۰۱۲). بررسی دیگری در این ارتباط از نقش عواملی همچون امکانات مناسب آزمایشگاهی، روش تدریس، نحوه‌ی برخورد و بنیه‌ی علمی اساتید در افزایش انگیزه و رضایتمندی تحصیلی دانشجویان خبر داده‌است (صفری و همکاران ۲۰۰۶). با توجه به اینکه فقدان رضایت‌مندی تحصیلی با تأثیر بر میزان علاقه‌مندی و انگیزه‌ی دانشجویان باعث افت عملکرد تحصیلی شده و در نهایت عدم موفقیت دانشجویان را در پی خواهد داشت و از آنجایی که تاکنون مطالعات زیادی در رابطه با انگیزه‌ی انتخاب رشته دانشجویان داروسازی و میزان رضایت‌مندی آنان از ادامه‌ی تحصیل در این رشته انجام نشده‌است، شناسایی عوامل مؤثر بر آن می‌تواند گام مهمی در جهت فراهم نمودن زمینه‌ی رشد و موفقیت دانشجویان باشد. بنابراین مطالعه‌ی حاضر با هدف تعیین عوامل مؤثر بر انتخاب رشته‌ی داروسازی و رضایت‌مندی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز انجام شد.

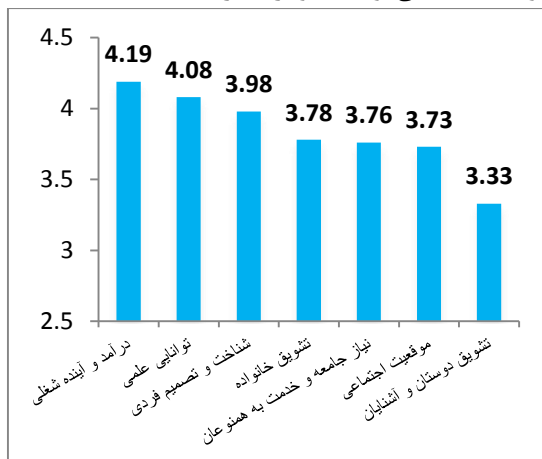
روش کار

در یک مطالعه‌ی توصیفی-مقطعی نظرات دانشجویان داروسازی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز نسبت به عوامل مؤثر در انتخاب رشته مورد بررسی قرار گرفت. جامعه‌ی آماری پژوهش، کلیه‌ی دانشجویان داروسازی شاغل به تحصیل در نیمسال اول تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ بودند. مشارکت دانشجویان در مطالعه از نوع سرشماری بود به همین دلیل کلیه‌ی دانشجویان محیط پژوهش که تمایل به شرکت در این پژوهش را داشتند وارد مطالعه شدند و لذا نمونه‌گیری صورت نگرفته است. برای مراعات نکات اخلاقی پرسشنامه‌ها بدون نام بود و دانشجویان در تکمیل یا عدم تکمیل پرسشنامه مختار بودند. بدین ترتیب پرسشنامه‌ها توسط پژوهشگران به صورت حضوری در اختیار کلیه‌ی دانشجویان (۲۴۷ نفر) قرار گرفت و پس از تکمیل جمع‌آوری گردید. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌ای محقق ساخته با ۱۸ سؤال بود. این پرسشنامه مشتمل بر دو بخش بود، که بخش اول سؤالات دموگرافیک (جنس، سن، معدل تحصیلی، سال ورود به دانشگاه، شهر محل سکونت و میزان تحصیلات والدین دانشجویان) و بخش دوم شامل ۱۸ سؤال در مورد تأثیر عوامل مختلف در انتخاب رشته‌ی داروسازی و میزان رضایت‌مندی از ادامه‌ی تحصیل در این رشته بود. مقیاس پرسشنامه به صورت پنج درجه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد با اختصاص نمره ۱ تا ۵ (نمره ۱ کم‌اهمیت‌ترین و نمره ۵ با اهمیت‌ترین) بود. سؤالات پرسشنامه براساس مطالعات قبلی تهیه و پایایی پرسشنامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۲ تعیین گردید و روایی آن توسط اساتید و دانشجویان داروسازی تأیید شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم افزار SPSS و روش‌های آمار توصیفی و آزمون t مستقل، ANOVA و همبستگی اسپیرمن انجام شد. مقادیر کمتر از ۰/۰۵ برای p به عنوان ارتباط معنادار و مقادیر بزرگتر از آن به عنوان ارتباط غیر معنادار در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

از مجموع ۲۴۷ پرسشنامه توزیع شده، تعداد ۲۰۸ عدد بطور کامل توسط دانشجویان پاسخ‌داده شده و جمع‌آوری شد (میزان پاسخدهی ۸۴/۲٪).

از این تعداد، ۸۲ نفر (۳۹/۴۲ درصد) پسر و ۱۱۹ نفر (۵۷/۲۲ درصد) دختر با میانگین سنی $21/6 \pm 2/2$ بودند و تعداد ۷ نفر (۳/۳۶ درصد) نیز جنسیت خود را اعلام نکرده بودند. ۵۶ نفر (۲۶/۹۲ درصد) بومی استان خوزستان، ۱۴۱ نفر (۶۷/۷۹ درصد) غیر بومی و ۱۱ نفر (۵/۲۹ درصد) اهلیت خود را ذکر نکردند. میانگین معدل تحصیلی دانشجویان $15/76 \pm 1/79$ بود. پدران ۱۲۱ نفر (۶۲ درصد) از دانشجویان و مادران ۱۳۴ نفر (۳۶/۷ درصد) از دانشجویان تحصیلات بالاتر از دیپلم داشتند. بر اساس میانگین نمرات، مهم‌ترین عوامل مؤثر در انتخاب رشته‌ی داروسازی به ترتیب میزان درآمد و آینده‌ی مناسب شغلی و توانایی علمی و استعداد فردی؛ و کم‌اهمیت‌ترین عوامل، تشویق دوستان و آشنایان و موقعیت اجتماعی بودند (نمودار شماره ۱).

نمودار شماره ۱- میانگین نظرات دانشجویان داروسازی در ارتباط با عوامل مؤثر در انتخاب رشته

دانشجویان با میانگین بالای ۴/۰۶ در پاسخ به این سؤال "در صورت شرکت مجدد در کنکور دوباره این رشته را انتخاب می‌کنید" جواب مثبت دادند و با میانگین ۳/۵۷ اظهار داشتند که این رشته را به دیگران توصیه می‌کنند. دانشجویان همچنین با میانگین پایین به این سؤال که "آیا به تغییر رشته خود تمایل دارید" پاسخ منفی دادند. میزان رضایت دانشجویان از دانشگاه و موقعیت علمی آن در حد متوسط (به ترتیب با میانگین ۳/۰۷ و ۳/۰۱) بوده‌است و دانشجویان با میانگین ۴/۲۲ اعلام نموده‌اند که اگر امکان داشت دانشگاه دیگری را برای تحصیل برمی‌گزیدند (جدول ۱).

جدول شماره ۱ - درصد فراوانی و میانگین نظرات دانشجویان در ارتباط با عوامل مؤثر در انتخاب رشته و رضایتمندی از رشته

عوامل زیر تا چه اندازه در انتخاب این رشته تأثیر داشته است:	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم	میانگین
میزان درآمد و آینده مناسب شغلی	۳۸/۹	۴۵/۲	۱۲/۵	۲/۹	۰/۵	۴/۱۹
موقعیت اجتماعی	۲۲/۸	۴۰/۸	۲۶/۲	۶/۸	۳/۴	۳/۷۳
تشویق خانواده	۲۸/۸	۳۶/۵	۲۴	۴/۸	۵/۸	۳/۷۸
تشویق دوستان و آشنایان	۱۳/۹	۳۴/۱	۳۲/۷	۹/۶	۹/۶	۳/۳۳
شناخت و تصمیم شما	۲۸/۰	۴۵/۹	۲۲/۲	۳/۹	۰/۰	۳/۹۸
توانایی علمی و استعداد شما	۲۷/۸	۵۴/۶	۱۵/۶	۲/۰	۰/۰	۴/۰۸
توجه به نیازهای جامعه و خدمت به هموطنان	۲۶/۰	۳۸/۰	۲۶/۰	۶/۷	۳/۴	۳/۷۶
در صورت شرکت مجدد در کنکور دوباره این رشته را انتخاب می کنید.	۳۹/۴	۳۹/۴	۱۳/۵	۲/۹	۴/۸	۴/۰۶
بعد از ورود به دانشگاه علاقمندی شما به این رشته افزایش یافته است.	۲۶/۷	۲۸/۶	۲۶/۲	۷/۳	۱۱/۲	۳/۵۲
آیا تحصیل در این رشته را به دیگران توصیه می کنید.	۲۲/۲	۳۵/۳	۲۷/۱	۷/۷	۷/۷	۳/۵۷
آیا به تغییر رشته خود تمایل دارید.	۴/۴	۱۲/۳	۲۰/۶	۱۴/۲	۴۸/۵	۲/۱۰
از پذیرفته شدن و تحصیل در این دانشگاه راضی هستید.	۱۱/۷	۳۰/۱	۳۲/۰	۱۲/۱	۱۴/۱	۳/۱۳
آیا تحصیل در این دانشگاه نیازهایتان را تامین می کند.	۷/۲	۲۲/۲	۳۳/۸	۱۶/۴	۲۰/۳	۲/۸۰
موقعیت علمی این دانشگاه خوب است.	۶/۸	۲۹/۶	۳۴/۵	۱۶/۰	۱۳/۱	۳/۰۱
از کادر آموزشی این دانشگاه راضی هستید.	۵/۹	۳۰/۲	۳۸/۰	۱۷/۱	۸/۸	۳/۰۷
آیا خانواده و دوستان در انتخاب این دانشگاه دخالت داشته اند.	۱۷/۳	۳۷/۰	۲۳/۱	۱۲/۰	۱۰/۶	۳/۳۸
اگر امکان داشت دانشگاه دیگری را برای تحصیل انتخاب می کردید.	۵۶/۷	۲۴/۰	۹/۱	۴/۳	۵/۸	۴/۲۲
رشته شما در کنکور در حد پذیرفته شدن در این دانشگاه بود.	۴۱/۵	۳۸/۰	۱۲/۷	۲/۹	۴/۹	۴/۰۸

در بررسی میانگین ابعاد مورد بررسی در دو مورد اختلاف معنادار بین دانشجویان دختر و پسر مشاهده شد. میانگین نمرات دانشجویان دختر درباره رضایت از کادر آموزشی دانشگاه بطور معناداری بالاتر بود ($p=0/046$ ، $2/90$)، میانگین نمرات دانشجویان دختر درباره تأثیرپذیری در انتخاب رشته از خانواده و دوستان نیز بطور معناداری بالاتر بود ($3/57$) در مقابل $3/10$ ، $p=0/006$). بررسی میانگین نمرات دانشجویان بومی و غیر بومی نشان داد که تنها در یک مورد بین این دو گروه از دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد و دانشجویان غیر بومی با میانگین بالاتر تمایل داشتند دانشگاه دیگری را برای تحصیل انتخاب کنند ($4/38$) در مقابل $3/79$ ، $p=0/001$). جهت مقایسه ی نظرات دانشجویان با توجه به متغیر عملکرد تحصیلی؛ مطابق با میانگین معدل تحصیلی کل دانشجویان، دانشجویان به دو گروه دسته بندی شدند.

دانشجویانی که معدل تحصیلی بالاتر از میانگین داشتند به عنوان دانشجویان با عملکرد تحصیلی بالا و دانشجویانی که میانگین پایین تر داشتند به عنوان دانشجویان با عملکرد تحصیلی پایین در نظر گرفته شدند. مقایسه ی نظرات دانشجویان با عملکرد تحصیلی بالا و پایین نشان داد که میزان رضایتمندی دانشجویان با عملکرد تحصیلی بالا از دانشگاه محل تحصیل بطور معناداری بالاتر بود ($p>0/05$). در جدول شماره ۲ میانگین نظرات دانشجویان در ارتباط با عوامل مؤثر در انتخاب رشته ی داروسازی و رضایتمندی آنها از تحصیل در آن رشته به تفکیک سال ورود به دانشگاه نشان داده شده است. بر اساس این نتایج بجز در مورد سؤالات ۹ و ۱۱ که مقدار p معنادار نیست، در تمام موارد دیگر بین نظرات دانشجویان سال های مختلف تفاوت معنادار آماری وجود دارد.

جدول شماره ۲ - مقایسه میانگین نظرات دانشجویان در ارتباط با میزان رضایتمندی از رشته داروسازی به

تفکیک سال

عناوین	سال ۱	سال ۲	سال ۳	سال ۴	سال ۵	سال ۶	P
۱. در صورت شرکت مجدد در کنکور دوباره این رشته را انتخاب می کنید.	۴/۷۵	۴/۰۵	۴/۳۸	۳/۶۳	۳/۶۹	۳/۹۷	۰/۰۰۱
۲. علاقمندی شما به این رشته افزایش یافته است.	۴/۲۰	۳/۸۵	۳/۸۲	۳/۰۵	۲/۶۴	۳/۲۹	۰/۰۰۱
۳. آیا تحصیل در این رشته را به دیگران توصیه می کنید.	۴/۴۶	۳/۷۰	۳/۵۰	۳/۰۸	۳/۳۱	۳/۲۹	۰/۰۰۱
۴. آیا به تغییر رشته خود تمایل دارید.	۱/۸۰	۱/۶۹	۱/۸۸	۲/۵۰	۲/۶۹	۲/۱۸	۰/۰۰۴
۵. از پذیرفته شدن و تحصیل در این دانشگاه راضی هستید.	۴/۱۷	۳/۳۷	۲/۸۸	۳/۰۵	۲/۵۰	۲/۵۹	۰/۰۰۱
۶. آیا تحصیل در این دانشگاه نیازهایتان را تأمین می کند.	۳/۹۱	۳/۱۲	۲/۶۵	۲/۵۳	۲/۲۳	۲/۱۸	۰/۰۰۱
۷. موقعیت علمی این دانشگاه خوب است.	۴/۱۴	۳/۳۹	۲/۷۶	۲/۵۷	۲/۴۶	۲/۵۲	۰/۰۰۱
۸. از کادر آموزشی این دانشگاه راضی هستید.	۴/۰۶	۳/۲۸	۲/۶۴	۲/۸۱	۲/۵۴	۲/۹۴	۰/۰۰۱
۹. آیا خانواده و دوستان در انتخاب این دانشگاه دخالت داشته اند.	۳/۸۳	۳/۴۱	۳/۱۲	۳/۴۲	۳/۰۴	۳/۳۸	۰/۱۲۷
۱۰. اگر امکان داشت دانشگاه دیگری را برای تحصیل انتخاب می کردید.	۳/۵۴	۴/۱۰	۴/۵۰	۴/۴۲	۴/۴۲	۴/۳۸	۰/۰۰۳
۱۱. رتبه شما در کنکور در حد پذیرفته شدن در این دانشگاه بود.	۴/۵۰	۴/۰۲	۴/۰۹	۴/۰۳	۳/۶۲	۴/۱۸	۰/۰۵۴

ضریب همبستگی اسپیرمن بین پاسخ به هریک از سؤالات مربوط به حیطه‌ی رضایتمندی و میزان علاقه فعلی به رشته‌ی داروسازی محاسبه شد. بین انتخاب رشته‌ی داروسازی در صورت شرکت مجدد در کنکور و توصیه‌ی رشته‌ی داروسازی به دیگران و تمایل به تغییر رشته، رابطه‌ی منفی معناداری به دست آمد (به ترتیب $r = -0/45$ $p = 0/001$ و $r = -0/64$ $p = 0/001$).

بحث

تأمین سلامت فردی و اجتماعی در هر جامعه‌ای مستلزم تربیت نیروی انسانی کارآمد و متعهد است. یکی از راه‌های سهل‌الوصول جهت نیل به این مهم توجه به انگیزه‌ها و علاقه دانشجویان نسبت به رشته‌ی تحصیلی و تقویت انگیزه‌های مثبت آنان در این زمینه است. در صورتی که معیارهای شروع به تحصیل دانشجو نادرست باشد موفقیت تحصیلی و حرفه‌ای دانشجو در آینده تحت تأثیر فرار خواهد گرفت (فتاحی و همکاران ۲۰۰۴).

بر اساس نتایج این پژوهش، میزان درآمد و آینده‌ی مناسب شغلی مهم‌ترین عامل در انتخاب رشته‌ی داروسازی بود. کسب درآمد بالا و داشتن شغل مناسب در بیشتر مطالعات از مهم‌ترین عوامل انگیزشی دانشجویان در انتخاب رشته گزارش گردیده است (نعمت‌اللهی و همکاران ۲۰۱۴، دستجردی و همکاران ۲۰۱۲، آگواپر و همکاران ۲۰۰۹). دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه‌ی در زنجان داشتن فرصت شغلی زیاد برای داروسازی را مهم‌ترین دلیل انتخاب رشته دانسته‌اند (تاج کی و همکاران ۲۰۰۹)، که با یافته‌های مطالعه‌ی حاضر همخوانی دارد. یافته‌های مطالعه بوکسی و همکاران نیز نشان داد که امنیت شغلی و اقتصادی اولویت بالایی در انتخاب رشته داروسازی داشته است (بوکسی و همکاران ۱۹۹۵). ربانی با ارزیابی انتخاب رشته دانشجویان اصفهان بیان داشته که امکان

اشتغال و درآمد مکفی بیشترین سهم را در نوع ارزیابی فرد از رشته تحصیلی به خود اختصاص داده است، وی نتیجه گرفته است آنچه برای دانشجویان دغدغه ایجاد کرده ملاحظات اقتصادی است و نه ملاحظات اجتماعی و خانوادگی (ربانی و همکاران ۲۰۱۱). بنابراین بازار کار و شرایط مناسب اقتصادی از انگیزه‌های قوی برای انتخاب رشته دانشجویان می‌باشد. توانایی علمی، شناخت و تصمیم فردی پس از میزان درآمد و شغل نیز از نظر دانشجویان از عوامل مهم در انتخاب رشته داروسازی بودند. در مطالعه‌ی انجام شده در دانشگاه اصفهان نیز شناخت و تصمیم خود فرد به عنوان یک شاخص تعیین‌کننده در انتخاب رشته معرفی شده است (ربانی و همکاران ۲۰۱۱) که با یافته‌های این مطالعه همخوانی دارد. تشویق خانواده در انتخاب رشته داروسازی اولویت بعدی بوده است. یافته‌های مطالعه‌ی انجام شده در دانشگاه علوم پزشکی زنجان نیز نشان داده است که از نظر دانشجویان داروسازی توصیه‌ی خانواده و دوستان اهمیت کمتری در انتخاب رشته‌ی داروسازی داشته است و دانشجویان اعلام نموده‌اند که با داشتن آگاهی و انگیزه‌های فردی نسبت به انتخاب رشته اقدام نموده‌اند (تاجکی و همکاران ۲۰۰۹). کمترین عوامل تأثیرگذار در انتخاب رشته‌ی داروسازی از دیدگاه دانشجویان در مطالعه‌ی حاضر به ترتیب نیاز جامعه، موقعیت اجتماعی و تشویق دوستان بود. نتایج مطالعه‌ی مصطفوی و همکاران در اصفهان نشان داد که عواملی چون موقعیت اجتماعی و نیاز جامعه در انتخاب رشته‌ی دانشجویان داروسازی از اولویت بالاتری برخوردار بوده است (مصطفوی و همکاران ۲۰۱۳). شرایط فرهنگی و اجتماعی متفاوت دانشجویان می‌تواند از علل این ناهمخوانی بوده باشد. پاسخ مثبت دانشجویان با میانگین بالا به سؤالاتی نظیر "انتخاب رشته‌ی داروسازی در صورت شرکت مجدد در کنکور" و "توصیه تحصیل در رشته داروسازی به دیگران" از یک سو و پاسخ منفی دانشجویان با میانگین پایین به این سؤال که "آیا به تغییر رشته‌ی خود تمایل دارید"، نشان‌دهنده علاقه‌مندی دانشجویان به رشته داروسازی و رضایت آنان از تحصیل در این می‌باشد. همچنین همبستگی منفی معنادار بین انتخاب مجدد رشته‌ی داروسازی و توصیه این رشته به دیگران با تمایل به تغییر رشته نیز دلیل دیگری بر رضایت‌مندی دانشجویان از تحصیل در رشته داروسازی می‌باشد. این یافته با نتایج مطالعه‌ی فتاحی و همکاران در کرمان که نشان دادند دانشجویان

داروسازی نسبت به رشته‌ی تحصیلی خود رضایت دارند، همخوانی دارد (فتاحی و همکاران ۲۰۰۴). نتایج یک تحقیق در زنجان نیز نشان داد که دانشجویان با علم و آگاهی این رشته را انتخاب نموده‌اند و به این رشته علاقه‌مند می‌باشند (تاج کی و همکاران ۲۰۰۹). حیطه‌های کاری متنوع و زمینه‌های گوناگون برای داروسازان از قبیل کار در داروخانه و ارتباط با صنعت و همچنین تحقیق در علوم دارویی که از اولویت بالایی برای دانشجویان برخوردار بوده، باعث جذابیت این رشته و علاقه‌مندی آنان می‌شود. یافته‌های دیگر این مطالعه نشان داد که دانشجویان از پذیرفته شدن و تحصیل در این دانشگاه رضایت نسبی دارند و از موقعیت علمی و کادر آموزشی دانشگاه در حد متوسط رضایت‌داشته و اعلام می‌دارند که اگر امکان داشت دانشگاه دیگری را برای تحصیل انتخاب می‌کردند. مسؤولین و دست‌اندرکاران آموزش دانشگاه لازم است با شناسایی علل و عوامل نارضایتی دانشجویان و رفع کاستی‌ها شرایط مناسب را برای رضایت‌مندی دانشجویان فراهم نمایند. همچنین از نتایج قابل توجه مطالعه‌ی حاضر این بود که با افزایش حضور دانشجویان در دانشگاه بتدریج نظرات آنان منفی‌تر شده و از میزان رضایت‌مندی آنان کاسته می‌شد. مقایسه‌ی نظرات دانشجویان سال‌های مختلف نشان داد که نظرات دانشجویان با مدت حضور در دانشگاه تغییر می‌کند. به نحوی که دیدگاه دانشجویان سال پایین که بطور عمده مثبت است بتدریج با افزایش مدت حضور در دانشگاه در سال‌های بالا منفی می‌شود. احتمالاً دانشجویان سال پایین که هنوز دروس تخصصی داروسازی را نخوانده‌اند تصور بهتری نسبت به رشته‌ی داروسازی دارند. شاید هم عواملی همچون تجربه‌ی کاری، اشباع بازار کار داروسازان و مشکلات تأسیس داروخانه در تغییر دیدگاه آنان نقش داشته باشد. عدم رضایت دانشجویان سال بالا همچنین در ارتباط با رضایت از امکانات و کادر آموزشی دانشگاه به مراتب از دانشجویان سال پایین بیشتر می‌باشد. توصیه می‌شود جهت بررسی علل و عوامل نارضایتی دانشجویان سال بالا در ارتباط با رشته‌ی داروسازی و دانشگاه و امکانات و کادر آموزشی مطالعات انجام شود. از محدودیت‌های مطالعه اینکه در یک محدوده‌ی جغرافیایی خاص و در یک دانشگاه انجام شده است و لذا نمی‌توان نتایج را به دانشجویان داروسازی در کل کشور تعمیم داد. پیشنهاد می‌شود برای روشن تر شدن ابعاد مساله مطالعات مشابهی در

El Ansari, W, Oskrochi, R 2004 "What 'really' affects health professions students' satisfaction with their educational experience? Implications for practice and research". *Nurs Educ Today*. Vol 24, No.8, Pp.644-655.

El Ansari, W, Oskrochi, R 2006 "What matters most? Predictors of student satisfaction in public health educational courses". *Pub Health*. Vol. 120, No.5, Pp.462-473.

Fattahi, Z, Javadi, Y, Nakhaee, N 2004 "A Survey on Dentistry Students' Satisfaction with their Discipline and Some of the Related Factors". *Strides Dev Med Educ*. Vol. 1, No.1, Pp.32-40 (Persian).

Keshishian, F, Brocovich, JM, Boone, RT, et al. 2010 "Motivating Factors Influencing College Students' Choice of Academic Major". *American Journal of Pharmaceutical Education*. Vol. 74, No.3, Pp. 1-7

Memarpour, M, Bazrafkan, L, Mosavi E, et al 2013. "Factors Influencing Dental Students' Choice of Discipline". *Iranian Journal of Medical Education*, Vol. 13, No.4, Pp. 260-269.

Mostafavi, Ramezanloo, P, asgari, N 2013 "Pharmacy Students' Reasons for Choosing Pharmacy as a Career and Changes in Their Motivation during the Course". *J Med Edu Dev.*, Vol. 5, No. 9 , Pp. 33- 42. (Persian)

Neamatollahi, H, Mehrabkhani, M, Ghafarpour, S, et al. 2014 "Evaluation of Mashhad Dental School Students' Motives and Viewpoints on Their Career Choices in 2010". *J Mash Dent Sch*, Vol. 38 No.1, Pp.71-84(Persian)

Payrovi, N, Derakhshan, F, Karimi, T, et al. 2012, "Factors influencing the selection of study field in students of Qazvin University of Medical Sciences". *The Journal of Qazvin University of medical sciences*, Vol. 16 No. 2, Pp.87-90. (Persian)

دیگر مراکز دانشگاهی انجام شود.

نتیجه گیری

در مجموع نتایج پژوهش نشان داد که دانشجویان به رشته‌ی داروسازی علاقه‌مند بوده و از تحصیل در این رشته رضایت دارند. دانشجویان مورد مطالعه میزان درآمد و آینده مناسب شغلی را به عنوان مهم‌ترین عامل مؤثر و فاکتورهایی نظیر توانایی علمی، شناخت و تصمیم فردی، تشویق خانواده، نیاز جامعه و موقعیت اجتماعی را به عنوان عوامل تأثیرگذار بعدی در انتخاب رشته داروسازی گزارش نمودند.

References

Abdi, Beheshteh , Aghababa, A 2009 "A Survey of Effective Factors on Choosing the Field of Study Among Eligible Candidates of University, Entrance Examination"; *Higher Education Quarterly*, No. 3, Pp. 151-183(Persian).

Aguiar, CM, Veiga Pessoa, MA, Camara, AC, et al. 2009 "Factors involved in the choice of dentistry as an occupation by pernambuco dental students in Brazil". *J Dent Educ* Vol 73, No.12, Pp.1401-1407.

Alizadeh, S, Sigarchian, M 2013, "The Motivation of Choosing Midwifery Field of Study and Related Factors among the Midwifery Students of Islamic Azad University, Rasht Branch, Iran". *Strides Dev Med Educ*, Vol 10, No. 1, Pp.78-86. (Persian)

Bucci, KK, Knapp, KK, Ohri, LK, et al 1995 "Factors motivating pharmacy students to pursue residency and fellowship training". *Am J Health Syst Pharm*. Vol 52, No. 23, Pp. 2696-2701.

Chou, SW, Liu, CH 2005 "Learning effectiveness in a Web-based virtual learning Environment: A Learner Control Perspective". *Journal of Computer Assisted Learning*, Vol. 21, Pp. 65-76.

Dehghani, A, Baharlou, R, Ben Razi, Gh, et al 2014 "Effecting Factors on Academic Satisfaction; Viewpoint of Jahrom University of Medical Sciences Students". *Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences*, Vol. 7, No.3, Pp.147-154.

Tajkey, J, Sorori-Zanjani, R, Mazloomzade, S, et al 2009 "University Entrance Motivations of Pharmacy Students of Zanjan Pharmacy School". *J Med Edu Dev*. Vol. 1, No.1, Pp. 29-35.

Vahid Dastjerdi, M, Mahdian, M, Vahid Dastjerdi, E, et al 2012 "Study motives and career choices of Iranian medical and dental students". *Acta Medica Iranica*. Vol. 50, No.6, Pp. 41-49.

Rabani, R, Rabiei, K 2011. "Evaluation of Major Selection and its Impact on Educational Satisfaction among Isfahan University Students". *Quarterly Journal of Research and Planing in Higher Education*, Vol. 2, Pp. 99-120. (Persian)

Rouhi, Gh 2007, "Educational motivation and its relationship with some factors among the students of Golestan University of medical sciences". *Strides in Development of Medical Education*, Vol. 4, No.2, Pp.77-82. (Persian)

Safari, M, Yazdanpanah, B, Ghafarian, H, et al 2006 "Comparing the effect of lecture and discussion methods on students` learning and satisfaction". *Irani J Med Educ*. Vol. 6, No. 1, Pp. 59-64. (Persian)

Factors Influencing on the choice and Satisfaction of Continuing Education among Pharmacy Students at Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences

Abdolhussein Shakurnia¹

Masoud Ali Karami^{2,*}

¹: Faculty Member, Immunology Department, Medical Faculty, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

²: Faculty Member, Department of Pharmaceutics, Pharmacy Faculty, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Abstract: Identification of factors affecting the selection Pharmacy field can provide an important step in development and success of students. The present study aimed to determine what factors affect attitude of Pharmacy students at Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences and their academic satisfaction. This cross-sectional study was planned to undertake a research on all students in pharmacy school at first semester in 1392, a total 247 students). First data were collected using a validity-and-reliability-approved questionnaire and then analyzed using descriptive and inferential statistical tests such as independent t test, ANOVA and Pearson correlation coefficient. Based on the mean scores obtained, factors such as “the rate of income and job security” and “Individual talent and ability” were considered as the main reasons for applying in pharmacy field, 4.19 and 4.08 respectively; and “urging by friends and relatives” and “social situation” were the least important factors by means of 3.33 and 3.73, respectively. Students with an average of 4.06 answered with a positive attitude to the question "Would you select the field of pharmacy if you take the exam again?" related to their interest and satisfaction. The results of the study suggest that the “business and economic conditions” can be the most affecting factors on the choice of academic field from Pharmacy students’ viewpoints, by contrast, such tendency in Pharmacy students could have negative consequences for graduates in future.

Keywords : Application Pharmacy, Pharmacy Students, Educational Satisfaction, Job Security, Ahvaz.

*Corresponding author: Faculty Member, Department of Pharmaceutics, Pharmacy Faculty, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Email: mmkarami@yahoo.com